

De hoeken van het hart

Françoise Sagan bij Meulenhoff:

Bonjour tristesse
De hoeken van het hart

www.meulenhoff.nl

Françoise Sagan

De hoeken van het hart

ROMAN

Vertaald door Saskia Taggenbrock en Martine Woudt

MEULENHOF

ISBN 978-90-290-9398-9
ISBN 978-94-023-1485-4 (e-book)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Les quatre coins du coeur*
Omslagontwerp: Pinta Grafische Producties
Omslagbeeld: Bert Hardy / Picture Post / Getty Images
Auteursfoto: © D. Westhoff
Zetwerk: CeevanWee, Amsterdam

© Plon, 2019
© 2020 Nederlandse vertaling Saskia Taggenbrock &
Martine Woudt en Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door
middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere
wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

Inleiding

De grote stroom heruitgaven na de aanvaarding van mijn moeders erfenis, in 2007, gaf mij het voorrecht het voorwoord te schrijven bij de teksten die ik aan een keur van welwillende uitgevers had toevertrouwd: *La Vitesse*, *Bonjour New York*, *Chroniques 1954-2003*, *Sagan, ma mère* en recenter *Toxique*, dat binnenkort in de oorspronkelijke editie verschijnt.

De uitgevers leken in mij een gemakkelijke prooi te hebben gevonden, een prooi die er niettemin en zonder mankeren plezier in had zich aan een nieuwe schrijftaak te zetten – waarbij ik er graag op wijs dat het niets uitmaakte of dat werk al dan niet met het oeuvre van mijn moeder te maken had, ik vond het altijd even opwindend om te doen.

Natuurlijk waren de teksten die ik moest presente-

ren al eerder uitgegeven, sommige heruitgegeven, en dus al gelezen en herlezen, en waarschijnlijk ook al zo vaak van een voorwoord voorzien dat nóg een persoonlijk stukje niet bezwaarlijk was en zelfs geheel onopgemerkt zou blijven.

Toen uitgeverij Plon besloot het schrijven van de inleiding bij *De hoeken van het hart* aan mij toe te vertrouwen, was ik dan ook niet verbaasd – ik voelde me vereerd door het vertrouwen dat ze me nogmaals schonken – maar toen ik 's avonds thuis was en er rustig over nadacht, zag ik in hoe belangrijk de klus was die ik had aangenomen: het ging om niet meer en niet minder dan de presentatie van een nog onuitgegeven werk van een iconisch auteur, waarvan de verschijning mogelijk een literaire wervelstorm zou ontketenen, gecombineerd met een aardbeving in medialand.

Eerlijk gezegd heb ik nog maar een vage herinnering aan de manier waarop dit manuscript bij mij terecht kwam. Het zal een jaar of twee, drie na het aanvaarden van de erfenis zijn geweest, en op het moment dat ik die dossiers in handen kreeg, had ik het gevoel dat het een wonder mocht heten, omdat alle spullen van mijn moeder op een twijfelachtige manier inge-

pikt, verkocht, weggegeven of achterovergedrukt waren.

De roman, hoewel dun, werd slechts bijeengehouden door een plastic ringband – zo een die studenten voor hun scriptie gebruiken – en bestond uit twee delen: het eerste was *De hoeken van het hart* en het tweede, dat begon met ‘De trein uit Parijs reed om tien over vier ’s middags het station van Tours binnen...’ had als titel *Het verslagen hart*. (Er was toen nog geen definitieve titel voor deze roman, en nu ik dit schrijf weet ik nog steeds niet welke we zullen kiezen.)

De getypte tekst was zo vaak gekopieerd dat de letters niet meer goed leesbaar waren. Er stonden slordige doorhalingen, aantekeningen en correcties in, waarvan ik niet wist wie die aangebracht had, en omdat die twee delen verzeild bleken te zijn geraakt in een stapel dossiers, documenten en verschillende archieven, duurde het een tijdje voordat ik begreep dat het echt om een en dezelfde roman ging.

Door een samenloop van gelukkige – of ongelukkige – omstandigheden schonk ik dus in eerste instantie nauwelijks aandacht aan dit manuscript: het kwam aanvankelijk niet bij me op dat het een onuitgegeven roman kon zijn. Bovendien was de erfenis van mijn moe-

der één grote chaos en was ik alleen maar bezig met het afwikkelen van de uiterst complexe warboel van vooral wettelijke, fiscale en uitgeverskwesties.

Achteraf bezien ben ik toch enorm achteloos omgesprongen met deze tekst, die me, ook al was hij onvoltooid, had verbluft door de uitgesproken ‘saganeske’ schrijfstijl – het soms schaamteloze karakter, de barokke toon en het onwaarschijnlijke van sommige verwickelingen – en ik moest dus wel behoorlijk nonchalant zijn om er zo weinig aandacht aan te schenken en *De hoeken van het hart* zo lang onder in een la te laten liggen. Maar ik had het idee dat de tekst zo onaf was dat het onverstandig leek hem door iemand te laten lezen die ik niet volledig vertrouwde.

Enkele maanden eerder was ik bij de meeste Parijse uitgevers langs geweest, die me door hun achtereenvolgende afwijzingen deden vrezen dat de werken van Françoise Sagan in de vergetelheid van de twintigste eeuw zouden verdwijnen. Daarna ontmoette ik Jean-Marc Roberts, een reddende engel, die later mijn adviseur werd voor uitgeverskwesties die met de erfenis te maken hadden. Hij stond aan het hoofd van uitgeverij Stock en had er op een middag in april, in de rue de Fleurus, zonder slag of stoot mee ingestemd alle vijftien

titels van mijn moeder die ik bij me had opnieuw uit te geven. Behalve dat hij mijn uitgever werd, beschouwde ik Jean-Marc Roberts al gauw als een vriend, en aan hem vertrouwde ik het als vanzelfsprekend een paar weken later in het geheim toe om deze roman te lezen, die zo ongeordend van vorm was dat er geen sprake kon zijn van een eventuele publicatie.

Onafhankelijk van ons was het de bedoeling geweest eerst een filmbewerking van *De hoeken van het hart* te maken – vandaar de talloze kopieën – zonder dat dit project ooit het daglicht zag. Haar manuscript was dus aangepast, om niet te zeggen grotendeels herschreven, om een populaire scenarioschrijver ongehinderd te inspireren. Omdat het er zo voor stond, kon *De hoeken van het hart* niet in deze staat gepubliceerd worden – de inhoud ervan was duidelijk zwak en zou substantieel afbreuk doen aan mijn moeders oeuvre.

Jean-Marc en ik overwogen de roman te laten herschrijven door een hedendaagse auteur die deze taak aan zou kunnen. Maar het manuscript, waarin bepaalde woorden en soms hele passages ontbraken, was zo on samenhangend dat dit plan al snel werd losgelaten.

De tekst verdween weer uit beeld, wat me er niet van weerhield hem in de maanden daarna met steeds

meer aandacht te herlezen. Ik kreeg van verschillende kanten te horen dat ik de enige was die dit boek zou kunnen herschrijven, en dat deze roman absoluut gepubliceerd moest worden, in welke staat dan ook, omdat hij een weliswaar onvolmaakt, maar toch essentieel onderdeel aan het oeuvre toevoegde. Kenners en liefhebbers van Sagan moesten kunnen beschikken over alles wat zij op literair gebied had geschreven en hun blik op een compleet oeuvre kunnen richten.

Ik ging weer aan het werk en bracht de correcties aan die me noodzakelijk leken, waarbij ik ervoor zorgde niet aan de stijl te tornen, noch aan de toon van de roman, waarvan ik in de loop van de bladzijden de absolute vrijheid, de ongedwongen geest, de wrange humor en het aan schaamteloosheid grenzende lef terugvond die Françoise Sagan kenmerken.

Vijfenzestig jaar na *Bonjour tristesse* en na tien jaar gekweld te hebben liggen sluimeren, wordt haar laatste, onvoltooide roman *De hoeken van het hart* eindelijk in zijn meest kenmerkende, oorspronkelijke en voor de lezers noodzakelijke staat gepubliceerd.

Denis Westhoff

I

Het terras van La Cressonnade, omgeven door vier platanen en voorzien van zes stadsgroene banken, was majestueus. Het gebouw zelf was vroeger vast een mooi, oud buitenhuis geweest, maar was nu niet mooi en zelfs niet oud meer. Recentelijk verfraaid met torentjes, buitentrappen en smeedijzeren balkons verenigde het twee eeuwen van een dure, slechte smaak die de zon, de bomen, het grijs van het grind en het groen van de omgeving ontsierde. Het bordes, bestaande uit drie platte, grijze treden, werd afgeschermd door een leuning in middeleeuwse stijl, als sluitstuk van de lelijkheid.

De twee mensen die ertegenover op een bank zaten, elk op een hoek, leken zich er echter niet aan te storen. Lelijkheid laat zich vaak makkelijker aanschouwen dan

schoonheid en harmonie, die tijd kosten om te staven en te bewonderen. In elk geval leken Ludovic en zijn vrouw Marie-Laure volkomen onverschillig tegenover deze bouwkundige ratjetoe. Bovendien keken ze niet naar elkaar, ze negeerden hun huis en keken naar hun voeten. Hoe mooi hun schoenen ook zijn, mensen die niet naar een gezicht of een omgeving zoeken om hun ogen op te richten, hebben iets hulpbehoevends.

‘Heb je het niet koud?’

Marie-Laure Cresson had zich vragend tot haar echtgenoot gewend. Begenadigd met een knap gezicht, met mauvekleurige, sprekende ogen, een ietwat aanstellerige mond en een prachtige neus, had ze velen verleid voordat ze, nogal overhaast trouwens, in het huwelijk was getreden met die robuuste, gezonde jongeman, Ludovic Cresson genaamd, een beetje een playboy, een beetje onnozel, om wie de meisjes uit het zestiende arrondissement destijds met elkaar vchten vanwege zijn rijkdom en zijn opgewekte humeur. Hoewel Ludovic Cresson een notoire vrouwengek was, zou hij een trouwe echtgenoot zijn, dat was duidelijk. Helaas waren al zijn kwaliteiten, behalve zijn geld, in de ogen van Marie-Laure ook bijna allemaal gebreken. Zij, een geraffineerde vrouw, die niet ontwikkeld

was, maar dat dankzij een combinatie van eigentijdse lectuur, snelle conclusies en fatsoensnormen handig had weten te verhullen, had in haar eigen kringen de reputatie snel van begrip en volstrekt bij de tijd te zijn. Ze wilde haar eigen leven bepalen, en dus ook dat van anderen, ze wilde ‘doen waar ze zin in had’, zoals ze zelf zei. Maar ze wist niet wat het leven was, en ook niet wat ze wilde, behalve luxe. In feite wilde ze heel gelukkig zijn. Hoe duur haar juwelen ook zouden worden en hoe vermogend Henri Cresson, Ludovics vader (die in zijn geliefde geboortestreek Touraine de bijnaam ‘De gewiekste gier’ had), ook was, zij zou ermee weten te pronken.

Waarom de oude fabriek en de oude muren van het huis La Cressonnade waren genoemd, zullen we niet uitleggen, want dat spreekt voor zich. Het zou daarentegen ingewikkelder en nog saaier zijn om uit te leggen waarom de Cressons zelf hun rijkdom hadden vergaard met *cresson* – tuinkers – kikkererwten en kleine groenten, die ze tegenwoordig naar alle uithoeken van de wereld exporteerden. Dat oninteressante onderwerp

zou meer verbeelding dan geheugen vereisen, in elk geval van de auteur.

‘Heb jij het koud? Wil je mijn trui?’

De stem van de man naast Marie-Laure was van nature vriendelijk en innemend, maar toch te vragend en te kwetsbaar in verhouding tot het onbeduidende onderwerp. Overigens knipperde de jonge vrouw met haar ogen en wendde ze haar hoofd af, waarmee ze een soort subtiel misprijzen te kennen gaf voor de trui van haar echtgenoot (waar ze heel even naar had gekeken).

‘O, nee, dank je, ik ga naar binnen, dat is simpeler. Dat zou jij ook moeten doen. Het is niet het moment om ook nog een bronchitis op te lopen.’

Ze stond op en liep met rustige stappen naar het huis, waarbij het grind onder haar modieuze schoenen knerpte. Zelfs op het platteland, zelfs in haar eentje, zag Marie-Laure er elegant en up-to-date uit, wat er ook gebeurde.

Haar man keek bewonderend naar haar... en wantrouwig tegelijk.

Gezegd moet worden dat Ludovic Cresson net uit verschillende verpleeginrichtingen kwam, waar hij terecht was gekomen na een auto-ongeluk dat zo noodlottig en ernstig was geweest dat geen enkele arts en geen enkele geliefde had kunnen denken dat hij het zou overleven.

Bestuurd door Marie-Laure had het sportwagentje dat hij haar voor haar verjaardag had gegeven zich in een stilstaande vrachtauto geboord, en de bijrijdersstoel was verpletterd door de staalplaten die de genoemde vrachtwagen vervoerde. Al hadden ze Ludovic's hoofd esthetisch gezien ongeschonden uit deze berg blik getrokken, en al had Marie-Laure geen schrammetje, niet op haar gezicht en niet op haar lichaam, Ludovic had op meerdere plaatsen zware verwondingen. Hij was in coma geraakt en de artsen hadden hem maximaal een dag of twee gegeven om dit ondermaanse te verlaten.

Maar in zijn 'natuurlijke vesting' waren zijn longen, schouders, nek en alle organen die voor de uiterlijke en innerlijke gezondheid van deze naïeve jongen zorgden, veel slimmer en strijdlustiger gebleken dan iemand zich had kunnen voorstellen. Terwijl ze al nadachten over de plechtigheden en de muziek bij de begrafenis,

terwijl Marie-Laure een sober maar beeldig weduwen-
tenue voor zichzelf bijeenzocht (heel eenvoudig, met
een – onnodige – pleister op haar slaap), terwijl Henri
Cresson, woedend om een van zijn projecten gedwars-
boomd te zien, overal tegenaan schopte en zijn werk-
nemers schoffeerde, terwijl zijn vrouw, Sandra,
Ludovics stiefmoeder, zoals gebruikelijk haar allesover-
heersende waardigheid van bedlegerige zieke tentoon-
spreidde, had Ludovic gevochten. En was hij na een
week, tot ieders verbijstering, uit zijn coma ontwaakt.

Het is bekend dat bepaalde artsen soms meer waarde
hechten aan hun diagnose dan aan hun patiënt. Ludovic
werkte op de zenuwen van al die hoge omes die
Henri Cresson (uit gewoonte) uit Parijs en van elders
had laten komen. Het gemak waarmee hij weer op aar-
de terugkeerde, tartte hen zodanig dat ze iets heel ge-
vaarlijks in zijn schedel aantroffen. Dat was – gecombi-
neerd met zijn zwijgzaamheid – voldoende om hem te
laten opnemen, eerst ter observatie en daarna in een
meer gespecialiseerde verpleeginrichting. Hij was ver-
ward, dus hij leek er niet bij met zijn hoofd en zelfs ver-
standelijk gehandicapt; en omdat zijn lichaam zo ont-
zettend stevig en gezond was, werd die indruk alleen
maar versterkt.

Twee jaar lang ging Ludovic zwijgzaam en zonder protest van de ene kliniek naar de andere, van het ene psychiatrische ziekenhuis naar het andere, hij werd zelfs letterlijk gekneveld in een vliegtuig naar Amerika gezet. Elke maand gingen de paar familieleden bij hem op bezoek, ze keken hoe hij sliep – of ‘stom naar hen glimlachte’, zeiden ze onder elkaar – om er vervolgens weer gauw vandoor te gaan. ‘Ik kan het niet aanzien,’ kermde Marie-Laure, die niet eens probeerde een zogenaamde traan te bedwingen, aangezien niemand in de auto er ook maar één liet.

Jawel, er was een uitzondering toen Marie-Laures moeder, de zeer charmante Fanny Crawley, die onlangs weduwe was geworden en wél om haar echtgenoot treurde, op bezoek ging bij haar schoonzoon, op wie ze overigens nooit erg gesteld was geweest. Het cowboyachtige van Ludovic en zijn ‘alles gaat goed’-houding hadden heel veel enigszins gevoelige vrouwen op de zenuwen gewerkt, al was hij ook bij heel veel uiteindelijk enthousiaste vrouwen in de smaak gevallen. Ze had de jongen die ze een playboy noemde dus teruggezien, liggend in een stoel, met vastgebonden polsen en benen, vreselijk vermagerd en ook vreselijk verjongd, met

een even weerloze als kwetsbare uitstraling, absoluut niet in staat om alle psychofarmaca te weigeren die ze van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat in zijn aderen spoten... en Fanny Crawley had gehuild. Ze had zo gehuild dat Henri Cresson geïntrigeerd raakte en ertoe werd aangezet een serieus gesprek onder vier ogen met haar aan te gaan.

Gelukkig had Henri Cresson toevallig gesproken met de directeur van die kliniek, misschien wel de duurste van Frankrijk – en beslist de meest nutteloze. De geneesheer-directeur had met grote stelligheid verklaard dat zijn zoon nooit ofte nimmer beter zou worden. De zekerheid van anderen zorgde echter altijd voor twijfel en woede bij Henri Cresson, die even geniaal was in zaken als onbekwaam op het gebied van gevoelens (die hij niet had, of liever gezegd, die hij alleen had gehad voor zijn eerste vrouw, Ludovics moeder, die in het kraambed was gestorven). Stomverbaasd had hij dus gezien hoe deze knappe, elegante jonge vrouw, van wie hij trouwens wist dat ze ontroostbaar was over de dood van haar man, huilde om een schoonzoon op wie ze niet gesteld was; en hoe ze hem er met overtuiging op wees dat het tijd was om deze kwelling te beëindigen. Hij was weer bij de arts langs-

gegaan en was zo tegen hem uitgevaren dat die er geen zin meer in had, zelfs niet tegen zijn eigen tarieven, om een patiënt aan te houden wiens familie zo minachtend tegen hem deed.

Een maand later arriveerde Ludovic in La Cressonnade, waar hij volkomen normaal bleek te zijn nadat hij zijn flesjes met medicijnen een voor een in zijn prullenbak had gegooid. Hij betoonde zich vriendelijk, een beetje afwezig, een beetje ongedurig, en liep veel hard. In feite deed hij niets anders dan hardlopen in het immense park, hardlopen als een kind dat zijn benen weer kan gebruiken, en hij deed zelfs pogingen om er weer enigszins als een volwassene uit te zien. Er was geen sprake van – en daar was trouwens nooit zo sprake van geweest – om hem in de fabriek van zijn vader te laten werken: diens vermogen zou toereikend zijn, zelfs als hij geen baantje vond dat onopvallend genoeg was om een leven in alle uithoeken van Europa te rechtvaardigen (iets wat Marie-Laure in feite graag wilde, met of zonder hem).

Voor haar was zijn terugkeer een ramp. Als weduwe was ze bewonderenswaardig geweest, maar om nu ‘de vrouw van een debiel’ te zijn, zoals ze het graag in bij-

zijn van haar intimi formuleerde (degenen die heel openlijk hun sociale leven met elkaar deelden), was wat anders. Marie-Laure begon dus een hekel te krijgen aan die jongen, die ze tot dan toe had verdragen en zelfs enigszins had liefgehad.

Hoewel ze zich al gauw was gaan storen aan Ludovic's hartelijkheden, liefde en hartstocht voor haar. Want Ludovic hield hartstochtelijk van vrouwen, hij hield op een romantische manier van de liefde, misschien de enige kunst die hij vaardig en met aandacht bedreef. Hij was vurig, teder en charmant; en alle hoeren van Parijs (een heleboel) die hem van ervoor kenden, hielden nog innig van hem.

Dus louter onder toezicht van de dokter van het dorp dat tot Henri Cressons domein behoorde, herstelde Ludovic heel goed. Deze arts, overigens een bescheiden man, had direct na het ongeluk verklaard dat zijn patiënt zwak, vermoeid en gebroken was, maar geenszins gek. En inderdaad kon niemand ook maar enig teken van spanning of van een functionele of psychische afwijking bij hem bespeuren. Hij vertoonde gewoon

geen enkel teken van kwetsbaarheid of van belangstelling voor de toekomst: hij verwachtte iets waar hij bang voor was. Maar wat dan? Wie? Overigens vroeg niemand zich dat werkelijk af, want niemand in dat huis bekommerde zich om wie dan ook, behalve om zichzelf.

Toen Marie-Laure het bespottelijke bordesje had bereikt en vermoeid een hand op de leuning legde, moest ze een sprong maken om zich boven aan de drie treden in veiligheid te brengen, want een sportwagen, met een weinig zekere hand gereden, was zojuist met hoog opspattend grind vlak voor haar voeten tot stilstand gekomen, wat haar had doen opschrikken of schreeuwen als er iemand anders dan haar schoonvader achter het stuur had gezeten. Sinds enige tijd was Henri Cresson tot de slotsom gekomen dat zijn chauffeur oud werd en dat het tijd was om weer zelf te gaan rijden – een ramp voor de burens en een schrik voor de dieren en zijn relaties wanneer ze hem op de weg tegenkwamen.

‘Mijn god, vader,’ zei Marie-Laure niettemin kil, ‘waar is uw chauffeur?’

‘Blindedarmontsteking... rust,’ zei Henri Cresson vrolijk terwijl hij uit zijn auto stapte, ‘blindedarmontsteking...’

‘Maar dat is al de vierde blindedarmontsteking dit jaar.’

‘Ja, maar hij is dolblij. Al zijn sociale verzekeringen, enzovoort, plus zijn salaris, dat is nou een man die met plezier niets doet en die in bed blijft als het moet, zo bang is hij voor de politie, de verzekering en ik weet niet wat nog meer.’

‘U zou zelf bang moeten zijn.’

‘Bang? Waarvoor dan? Laat maar, schoondochter van me, laat maar, alsjeblieft.’

Ze vond het vreselijk als hij haar ‘schoondochter’ noemde, maar hij liet geen gelegenheid voorbijgaan om het te doen, ondanks de verwijten van zijn vrouw, de imposante Sandra, die erin geslaagd was zich op de treden van het bordes te posteren om haar echtgenoot vriendelijk te verwelkomen, terwijl ze gewoonlijk in haar slaapkamer bleef.

Sandra Cresson, geboren Lebaille, had één belangrijke zorg: plichten. Door de hectares en rijkdom was ze al sinds jaar en dag Henri Cressons naaste, en puur uit